

ביאור הדף מסכת בבא בתרא דף קל"ז

לעיל התבאר בגמרא שאב שנתן לבנו את הקרקע מהיום ולאחר מיתה, גוף הקרקע שייך לבן ופירותיה שייכים לאב. **ואם** מכר הבן בחיי האב, אך בסוף מת הבן בחיי האב, לדעת רבי יוחנן אותו שקנה מהבן לא קנה. אך לדעת ריש לקיש קנה.

וביאה הגמרא שכיון שקודם מיתת האב יש לבן רק קנין גוף בקרקע ולא פירות, ולאב יש קניין פירות בקרקע, לדעת רבי יוחנן הקונה לא קנה כי קנין הפירות שיש לאב הוא כאילו יש לו קניין הגוף וכאילו גוף הקרקע קנוי לו, וממילא אין הבן יכול להקנות את הקרקע לאחר בחיי האב.

אך דעת ריש לקיש שקניין הפירות של האב אינו כקניין הגוף, ואינו מכחיש את כח הבן בקרקע, ולכן לבן שיש קנין בגוף הקרקע יש את הכח למכור אותה לאחר, ואם מכר אפילו אם מת קודם מיתת האב הקונה קונה את הקרקע.

והקשה רבי יוחנן על דעת ריש לקיש שסובר שקניין פירות אינו כקניין הגוף, מהברייתא שאומרת שאדם שאמר לחבירו נכסי לך, ואחר כך יירש פלוני, ואחריו יירש פלוני, כשמת הראשון קנה השני, וכשמת השני קנה השלישי, ואם מת שני בחיי ראשון יחזרו הנכסים ליורשי ראשון ולא לשלישי.

והקשה ר' יוחנן שכיון שהמוריש נתן את הנכסים לראשון רק כקניין פירות ולא כקניין הגוף, שהרי הוא אמר ואחר כך לפלוני, ממילא צריך להיות הדין שהנכסים יחזרו ליורשי המוריש שהוריש לראשון, ולא לראשון שירש ממנו, שהרי לו יש בקרקע רק קניין פירות. וממה שבכל זאת חוזרים הנכסים ליורשי הראשון הוכיח ר' יוחנן שקניין פירות כקניין הגוף, ולכן אף שלראשון יש רק קניין פירות בקרקע, אם מת השני יורשיו של הראשון זוכים בקרקע.

ותירצה הגמרא שבלשון שאמר הנותן לראשון אחר כך ירש פלוני, ולא אמר ואחריו פלוני, הוא מקנה לו גם את גוף הקרקע וגם את הפירות, ולכן יורשי הראשון יורשים את הקרקע.

וכעת שואלת הגמרא על ר' יוחנן שהרי שנינו בברייתא אחרת שבאופן כזה יחזרו הנכסים ליורשי הנותן ולא ליורשי הראשון, ואמנם לדעת ריש לקיש אפשר לומר שנחלקו האם כשאומר אחר כך הוא מקנה לו גם את קנים הגוף או לא, אך לר' יוחנן שאומר שממה שהנכסים הולכים ליורשי הראשון ולא ליורשי הנותן רואים שקניין פירות כקניין הגוף קשה.

ועונה הגמרא שאכן נחלקו התנאים האם קניין פירות כקניין הגוף או לא, ששנינו בברייתא שהאומר לחבירו נכסי לך ואחר כך לפלוני וירד ראשון ומכר ואכל לדעת רבי השני מוציא מיד הלקוחות. אך לדעת רבן שמעון בן גמליאל אין לשני אלא מה ששייר ראשון.

ואם כן לדעת רבי שהשני מוציא מיד הלקוחות, זה מפני שקניין פירות אינו כקניין הגוף, ולכן אין הראשון יכול למכור בנכסים, אך לדעת רשב"ג שמה שמכר הראשון מכור רואים שקניין פירות כקניין הגוף.

ומקשה הגמרא על מה שהתבאר בברייתא הזו שדעת רבי שאם מכר הראשון השני מוציא מיד הלקוחות, ולדעת רשב"ג אין השני יכול להוציא מידם אלא מה שמכר הראשון מכור. שהרי שנינו בברייתא אחרת להפך שהאומר נכסי לך ואחר כך לפלוני, לדעת רבי יורד ראשון ומוכר ואוכל, אך לדעת רבן שמעון בן גמליאל אין לראשון אלא אכילת פירות בלבד.

ועונה הגמרא שמה שאמר רבי יכול הראשון למכור הכוונה למכור את הקרקע בקניין פירות, שמכר אותה לפירותיה, וזה הוא באמת יכול למכור, אך את גוף הקרקע אינו יכול למכור. ומה שאמר רשב"ג שאינו יכול למכור הכוונה שלכתחילה לא ימכור כדי לעשות נחת רוח למת שהנכסים ילכו לשני לאחר מיתתו, אך אם מכר באמת הנכסים מכורים.

ואמר אביי שאדם המייעץ לראשון למכור את הנכסים כיון שלדעת רשב"ג אם מכר הם מכורים הרי הוא רשע ערום, כי גורם שלא יעשה רצון המת שהשני ירש אחרי הראשון.

ואמר ר' יוחנן שהלכה כרבן שמעון בן גמליאל. אמנם אף שאמר רשב"ג שאם הראשון מכר או נתן את הנכסים מה שעשה עשוי, אם כשהראשון היה שכיב מרע הוא נתן במתנת שכיב מרע לא עשה כלום.

וביאר אב"י שהטעם הוא כיון שמתנת שכיב מרע קונה רק לאחר מיתה, ומיד כשמת הראשון כבר ירש השני את הנכסים.

ושאלת הגמרא שהרי במקום אחר אמר אב"י שמתנת שכיב מרע מאימתי קונה עם גמר המיתה וכלומר קודם שמת הנותן, ודעת רבא שהיא נקנית למקבל רק לאחר גמר המיתה.

ועונה הגמרא שאכן אב"י חזר בו, וסובר כדברי רבא שמתנת שכיב מרע נקנית לאחר המיתה. ושאלת הגמרא שאולי נאמר שאב"י חזר בו דווקא ממה שאמר שמתנת שכיב מרע נקנית לאחר המיתה, וסובר שמתנת שכיב מרע נקנית עם המיתה.

ועונה הגמרא שלא יתכן לומר כך כי שנינו במשנה שגט לאחר מיתה אינו גט, ואם כדברי אב"י היה הגט צריך לחול כי זמן חלותו הוא קודם גמר המיתה. ששנינו במשנה שאדם שאמר לאשתו הרי זה גיטך אם מתי, או הרי זה גיטך מחולי זה, או הרי זה גיטך לאחר מיתה לא אמר כלום.

אמר רבי זירא בשם ר' יוחנן שהלכה כרשב"ג ואפילו אם היו בירושה שהוריש הנותן לראשון עבדים, והראשון הוציאם לחירות, השני אינו יורש אותם אחריו.

ושאלת הגמרא מה החידוש בכך הרי אם הלכה כדברי רשב"ג כפי שהראשון יכול למכור את הנכסים, כך הוא יכול לשחרר את העבדים.

ועונה הגמרא שהחידוש הוא שאפילו שעשה הראשון איסור במה ששחרר את העבדים, שהרי נאמר "לעולם בהם תעבודו", למרות זאת מה עשה עשוי, ולא יכול השני לומר שלא קיבלת את העבדים כדי לעשות בהם איסור.

ורב יוסף אמר בשם רבי יוחנן שהלכה כרבן שמעון בן גמליאל ואפילו אם עשה הראשון מהנכסים תכריכים למת. ושאלת הגמרא מה החידוש בכך הרי אם הלכה כדברי רשב"ג כפי שהראשון יכול למכור את הנכסים, כך הוא יכול לעשות מהם תכריכים.

ועונה הגמרא שהחידוש הוא שאפילו שלא נהנה הראשון בנכסים ולא השתמש בהם כדרך שבני אדם נהנים בנכסים, למרות זאת מה עשה עשוי, ולא יכול השני לומר שקיבלת את הנכסים על מנת להנות מהם.

מביאה הגמרא שדרש רב נחמן בר רב חסדא שאומר לחבירו אתרוג זה נתון לך במתנה ואחריך לפלוני, האם הראשון יצא ידי חובה כשנטלו בחג הסוכות, יהיה תלוי במחלוקת רבי ורשב"ג.

שלדעת רבי שקניין פירות אינו כקניין הגוף, כיון שלראשון יש רק קניין פירות באתרוג, אין זה נקרא "לכם" ולכן אינו יוצא בו ידי חובה ביום טוב הראשון של החג, שבו צריך שהאתרוג יהיה של הנוטל שהרי נאמר "ולקחתם לכם ביום הראשון".

אמנם לדעת רשב"ג שקניין פירות כקניין הגוף כיון שיש לראשון באתרוג קניין פירות, דינו כאילו הוא שלו לכל דבר, וממילא הוא נחשב "לכם", והוא יוצא בו ידי חובתו.

אך הקשה רב נחמן בר יצחק שוודאי שכוונת המוריש הייתה שהראשון יצא באתרוג ידי חובה, כי אם לא מדוע הוא נתן לו את האתרוג, וכיון שכל זמן שהראשון ראוי לצאת באתרוג אין לשני חלק בו הוא יוצר בו לדעת כולם ידי חובה, כי הוא נחשב "לכם".

עמוד ב'

ורק אם הראשון מכר את האתרוג לאחר או אכלו, האם השני קנה או לא, יהיה תלוי במחלוקת רבי ורשב"ג אם כשמכר הראשון מהנכסים שירש, מה שעשה עשוי או לא.

ואמר רבה בר רב הונא שהאחים שירשו אתרוג בירושת הבית, ואחד מהם נטלו ויצא בו, אם הוא יכול לאוכלו, כיון שיש אתרוג כיוצא בו לכל אחד מהאחים יצא, ואם לא לא יצא.

ואמנם אומרת הגמרא שדווקא אם יש אתרוג לכל אחד מהאחים, אבל אם יש אתרוג אחד ולשאר האחים יש פרי אחר כגון פריש או רמון לא יצא.

אמר רבא שהאומר לחבירו אתרוג זה נתון לך במתנה על מנת, שתחזירו לי, ונטלו המקבל ויצא בו, אם החזירו לנותן יצא, ואם לא החזירו לא יצא. ומבאר הגמרא שבא רבא לומר שמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה, ולכן המקבל יוצא ידי חובת המתנה, וגם אם הוא צריך אחר כך להשיב את האתרוג עדיין זה נחשב לכם.

מביאה הגמרא מעשה באשה שהיה לה דקל בקרקע של רב ביבי בר אביו, וכל פעם שהיא הייתה נכנסת לקחת ממנו היה מקפיד רב ביבי עליה, ולכן היא הקנתה את הדקל לרבי ביבי לכל ימי חייו כשאחר כך הדקל יחזור אליה. והלך רב ביבי והקנה את הדקל לבנו הקטן כדי שלא יחזור הדקל לאשה, וכדעת רשב"ג שמה שעשה עשוי, אך אמר לו רב הונא בריה דרב יהושע שמשום שבאת ממולאי דהיינו מבית עלי, אתה אומר דברים בעלי מומים שאין בהם ממש, שהרי על מה שאמר רשב"ג שמה שעשה עשוי זה רק כשהנותן אמר שאחריך הקרקע תהיה לפלוני, אבל אם אמר שאחריך היא תחזור לנותן עצמו, וודאי שלא מועיל עם המקבל נתן אותה לאחר.

מביאה הגמרא שאמר רבא בשם רב נחמן שאדם שאמר לחברו שור זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירו לי, והמקבל הקדיש את השור, ולאחר מכן החזירו, הרי זה מוקדש, ומוחזר לנותן.

אך שאל רבא את רב נחמן מדוע השור מוקדש, הרי הוא לא החזיר לו את השור אלא להקדש, שהרי הוא מוקדש ואינו שייך לנותן, וכיון שכל המתנה הייתה על מנת להחזיר ועל ידי ההקדש השור אינו מוחזר, ממילא ההקדש לא יכול לחול, (כך משמע מהרשב"ם, אמנם לדעת רבינו גרשום השור מוקדש והשאלה היא שיהיה חייב להחזיר לנותן שור אחר).

ולכן אמר רב אשי שבדקים מה אמר הנותן בשעת הנתינה, שאם אמר הרי לך שור זה על מנת שתחזירוהו, כיון שלמעשה הוא החזיר את השור, השור מוחזר ואף שהשור קדוש.

אבל אם אמר על מנת שתחזירוהו לי כוונתו הייתה שהשור יחזור כשהוא ראוי לו לשימוש, ולכן החזרה כשהשור מוקדש אינה חזרה וממילא לא חל ההקדש על השור.

אמר רב יהודה בשם שמואל שאדם שכתב נכסיו לאחר אף אם אמר אותו המקבל איני רוצה במתנה, קנה את הנכסים ואפילו עומד וצווח שאינו רוצה בהם. ורבי יוחנן אמר שבאופן כזה המקבל לא קונה.

ואמר רבי אבא בר ממל שלא נחלקו שמואל ור' יוחנן אלא ששמואל דיבר על אדם שכשקבל את הנכסים הוא שתק, ורק לאחר זמן צווח שאינו רוצה אותם, שכיון שקנה אותם בתחילה לא מועיל לו מה שצווח אחר כך כי הם כבר שלו.

אמנם ר' יוחנן דיבר על אדם שצווח מיד כשקבל את הנכסים, שכיון שלא רצה לקבל אותם מיד בתחילה, ממילא הדין הוא שאין מזכים לאדם דבר בעל כורחו ולכן הוא לא זוכה בנכסים כלל.

